

Література:

1. Рибик Л. А. Ігротерапевтичні методики в психокорекції. *Med&Psy Rehab*: мат-ли міжнародного конгресу з медичної і психологічної реабілітації (м.Київ, 30-31 жовтня 2017 р.) / К., 2017. С.70-72.
2. Рибик Л. А., Теоретико-прикладні засади надання психологічної допомоги дружинам правоохоронців, загиблих при виконанні службових обов'язків, дис... канд. психол. наук: 19.00.06. Київ, 2019, 283 с.
3. Старовойтов А. В. "Системно-аналитическая арт-терапия в коррекции последствий психологических травм" Гуманитарные науки, по. 1 (33), 2016, pp. 148-157.

Марина Росток,
кандидат педагогічних наук (доктор філософії),
старший науковий співробітник відділу наукового
інформаційно-аналітичного супроводу освіти,
Державна науково-педагогічна бібліотека України
імені В. О. Сухомлинського, НАПН України, м. Київ

ПЛАНУВАННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ЗАНЯТЬ

marilvross@gmail.com

Нині педагогіка вищої школи має прийняти сучасні світові тренди розвитку освіти і науки та відбудувати випереджальну траєкторію формування людини нової генерації при навчанні у закладах вищої освіти. В цьому аспекті одним із ефективних навчальних курсів професійної підготовки майбутніх психологів і педагогів є навчальні дисципліни, що спрямовані на підвищення рівня професійної компетентності здобувачів освіти задля забезпечення ефективності їхньої майбутньої професійної діяльності. Зокрема вивчення навчальних дисциплін, що формують методичну трансдисциплінарну компетентність майбутнього фахівця педагогічної дії – є актуальним й своєчасним трендом сучасного освітнього простору.

Важливим є й те, що інноваційні трансформації сучасності мають значний вплив на умови існування людини в професійному й в освітньому середовищі, що формується в режимі мобільних змін – культурно-просвітницьких, духовно- й інтелект-розвиваючих, техніко-технологічних, соціально-психологічних тощо.

Зазначимо, що важливим кроком у модернізації методів забезпечення ефективності навчання, зокрема інтерактивного навчання у вищій школі, є розуміння необхідності змін власного бачення педагога вищої школи задля підготовки майбутніх педагогічних кадрів.

Спираючись на те, що основи інтерактивного навчання сягають своїм корінням у часи панування античних філософських думок таких мислителів, як: Платон, Сенека, Сократ та ін., а також отримують свій розвиток з позиції Р. Декарта, Ж. Руссо, І. Песталоцці, які актуалізують значущість процесів активізації діяльності саме в учнів під час учбових занять, педагоги нашої епохи Ш. Амонашвілі, Л. Виготський, А. Леонт'єв, А. Макаренко, В. Сухомлинський, В. Шаталов та ін. наголошують на важливості активізації процесів сприйняття й набуття знань учнями. Й нарешті вже застосування інтерактивних методик у навчанні знаходить своє відображення у працях учених таких, як: О. Біда, Є. Ільїна, М. Кларін, Г. Коберник, О. Комар, І. Лернер, П. Лузан, О. Пехота, Н. Побірченко, О. Пометун, В. Селевко, С. Сисоева, В. Сластьонін, Т. Торчинська, Г. Фріц та ін. Науковці наводять аргументовані приклади базових понять означеної нами проблематики.

На меті нашого оповідання є з'ясування загальних дидактичних і семантичних аспектів планування і організації інтерактивних занять, що формують особистісні характеристики педагога (тренера, фасилітатора) в умовах модернізації й реформування вітчизняної освіти.

З'ясування структурно-семантичних зв'язків базових понять уможливилюватиме визначення особливостей протікання процесів і явищ, що вивчаються у векторі освітнього процесу вищої школи безпосередньо. Тобто, наведемо аргументацію й структурно-логічне представлення семантики термінологічного поля «планування та організація інтерактивного заняття». Зрозуміло, що семантика цієї структури відтворюється у конструкті «планування ↔ організація ↔ інтерактивне заняття».

Так тож планування у загальному тлумаченні – це «заздалегідь визначений порядок дій, які потрібні для досягнення поставленої мети», тобто це «оптимальний розподіл ресурсів для досягнення поставленої мети». У цьому векторі планування передбачає виконання таких етапів: постановка цілей і завдань; складання програми дій; виявлення необхідних ресурсів та їх джерел; визначення безпосередніх виконавців і доведення планів до них [1].

Для чого здійснюється планування? Звісно, що будь-яке планування сприяє якісному управлінню передбачуваним процесом, підвищенню результативності й ефективності його організації. Доцільно зауважити, що планування навчального заняття завжди починається зі складання загального тематичного плану, який традиційно подається у вигляді таблиці. Планування, як вже відмічено, здійснюється задля ефективної організації й проведення навчального заняття.

Що ж є організацією заняття? Безумовно, освітній процес у вищій школі будується відповідно до вимог державних нормативно-правових документів, зокрема «Положення про організацію освітнього процесу у ЗВО» [4]. Відповідно до цього, вважаємо, що організація навчального заняття заздалегідь ведеться відповідно чинного планування й являє собою процес поетапної науково-обґрунтованої практичної реалізації планового завдання, вирішення якого покладається, у першу чергу, на педагога (викладача, тренера).

Відповідно, планування й організація взаємообумовлені процеси, що впливають на якість підготовки і проведення навчального заняття. У векторі організаційних дій план може коригуватися й пристосовуватися до певних умов проведення навчального заняття не втрачаючи змістово-семантичну його складову. Таким чином, логіка структурно-семантичного конструкту «планування ↔ організація» має бути автентична суті поняття «ефективність проведення навчального заняття», у нашому дослідженні – інтерактивного заняття, що відповідає конструкту: «планування інтерактивного заняття ↔ організація інтерактивного заняття».

По-перше, з'ясуємо суть поняття «інтерактивне заняття». На нашу думку, це таке заняття, у результаті якого відбувається когнітивно-активізуючий процес

інтерактивного навчання здобувачів освіти. У свою чергу, інтерактивне навчання – це категорія інтерактивної педагогіки (введено до наукового обігу в 1975 році німецьким ученим Гансом Фріцем) [5]. Як зазначає О. Пометун лінгвістичне тлумачення понять «інтерактивність» («інтерактив») запозичено із англійських джерел й розуміється як «взаємодія». У навчанні – це взаємодія учнів шляхом спільних дій, діалогу, бесіди тощо. Адже у дослівному розумінні інтерактивним може бути метод, у якому той, хто навчається є учасником, який здійснює щось: говорить, управляє, моделює, пише тощо, а не виступає тільки слухачем, спостерігачем [2, с. 19]. Суть цього методу, на наш погляд, в активізації й створенні навчального «театру» когнітивних дій. По-друге, «викладач в інтерактивному навчанні» все ж таки виступає «організатором, консультантом, фасілітатором», але «ніколи не замикає навчальний процес на собі» [2, с. 19]. Тому, виходячи із логіки структурно-семантичного термінополя «планування й організація інтерактивного заняття», вважаємо, що викладачеві тут відведена головна роль творчо зорієнтувати власну лабораторію думок на побудову навчального інтерактивного простору, котрий відповідатиме певним психолого-педагогічним умовам. Цей простір прийнято вважати зоною психологічного комфорту (за Дж. Льюїс). По-третє, поряд зі специфічними психолого-педагогічними умовами існування навчального соціуму (які безумовно потрібно враховувати), існують основні (загальні) вимоги до планування і організації саме інтерактивного заняття, що обумовлюють розроблення його певного методичного забезпечення. На нашу думку, інтерактивне заняття передбачає застосування інтерактивної технології, де основної із вимог є правильно організована структура цього заняття.

Таким чином, одним із способів якісного сприяння передачі когнітивної інформації є система управління навчанням [6], а планування й організація безумовно є категоріями управління. За О. Пометун, як правило, структура інтерактивного заняття складається із п'яти елементів [2, с. 64]. Спробуємо їх прокоментувати:

1. Мотивація (не більш 5% часу заняття). *Організаційна мета етапу:* «сфокусувати увагу учнів на проблемі й викликати інтерес до обговорюваної теми». *На нашу думку, тут мотивування учнів залежить від колективної свідомості учнівської групи. Можуть бути експромти, якщо викладач не достатньо чітко*

розробляє цей аспект. До цього потрібно бути психологічно готовим і володіти ситуацією, що окреслюється проблемою цього заняття.

2. Оголошення, представлення теми та очікуваних навчальних результатів (не більш 5% часу заняття). *Організаційна мета етапу:* «забезпечити розуміння учнями змісту їхньої діяльності, тобто того, чого вони повинні досягти в результаті заняття і чого від них чекає викладач». *На нашу думку, забезпечення такої комунікації буде більш ефективним, якщо враховувати очікування результатів не тільки тих, що прогнозує викладач, але й дати змогу кожному учневі визначити для себе додатковий, притаманний саме йому зміст очікуваного результату.*

3. Надання необхідної інформації (не більш 10–15% часу заняття). *Організаційна мета етапу:* «дати учням достатньо інформації для того, щоб на її основі виконувати практичні завдання шляхом інтерактивної взаємодії, але за мінімально короткий час». *На нашу думку, тут можна запропонувати учням заздалегідь розроблену дидактичну модель (алгоритм) вирішення питання, який може коригуватися учнем впродовж заняття. Учні за бажанням можуть представити власне бачення вирішення проблеми, шлях отримання результату.*

4. Інтерактивна вправа – центральна частина заняття (45–60% часу заняття). *Організаційна мета етапу:* «застосування викладачем певних інтерактивних технологій (вправ), що відбираються в залежності від очікуваних результатів». *На нашу думку, інтерактивна технологія, пропонована викладачем, має бути підтримана якісним дидактичним забезпеченням з вивчення проблеми.*

Порядок і регламент організації й проведення:

1) Інструктаж (розповідь викладача про мету вправи правила, послідовність дій, кількість часу на виконання завдань, ставить запитання про зрозумілість діяльності – 2-3 хв);

2) Об'єднання в групи, розподіл ролей – 1-2 хв, інші технічні дії учнів (підготовка обладнання, розташування меблів та ін.);

3) Виконання завдання (викладач як організатор, помічник, ведучий дискусії, але з найбільшою самостійністю дій учнів – 5-15 хв);

4) Презентація результатів виконання вправи (3-15 хв);

5) Рефлексія результатів учнями (колективне обговорення або за допомогою інших прийомів – 5-15 хв). *Важно: рефлексія є найважливішим природнім невід'ємним компонентом як саме інтерактивної вправи, так і всього інтерактивного заняття.*

5. Підбиття підсумків, оцінювання результатів уроку (до 20% часу заняття). *Організаційна мета етапу:* рефлексія, що включає основні моменти – «зупинка дорефлексійної діяльності; відновлення послідовності виконаних дій, вивчення відтвореної послідовності дій з точки зору її ефективності, продуктивності, відповідності поставленим задачам та ін.; виявлення й формулювання результатів рефлексії (предметна продукція, ідеї, пропозиції, закономірності, гіпотези тощо). *Слід пам'ятати, що рефлексія тісно має бути пов'язана з метою інтерактивного заняття.*

Втім, ретроспективний досвід дозволяє стверджувати про те, що автору доводилось планувати й організовувати, а також і проводити інтерактивні заняття за запропонованою О. Пометун структурою і методикою Дійсно, було отримано якісний педагогічний ефект. Прикладом таких власно розроблених (спланованих й організованих) інтерактивних занять є такі: відкритий урок-форум з інформатики «Мандрівка країною Windows»; в рамках інноваційного проєкту «Ентомофаги» для учнів з обмеженими потребами інтегрований комп'ютерний урок за інтерактивною технологією «Ігровий суд» зі спецтехнологій «Механізація сільськогосподарського виробництва», «Шкідники і хвороби сільськогосподарських культур» й «Інформаційні технології»; інтерактивне заняття з дисципліни «Бухгалтерський облік» (застосовано технологію ситуативного моделювання) [3] тощо.

До того ж, доцільним є й проведення певних тренінгів з планування і організації інтерактивних занять для педагогічних працівників закладів освіти. Це є важливий аспект інноватизації освітнього процесу в цілому й розвитку професійної компетентності кожного з викладачів – зокрема. До того ж педагог, який пройшов такі тренінги, у майбутньому раціонально буде підходити до процесу планування і організації, а значить зможе провести тренінг як для колег-педагогів, так і для здобувачів освіти. Також, він навчиться включати фрагменти інтеракції, зокрема міні-

тренінги, у процес заняття як елементи інтеракції (ігропрактики) до традиційного уроку (міні-тренінг «Їжачок», «Дикобраз», «Емпатійний твір» тощо).

Література

1. Планування. Вікіпедія. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/ Планування](https://uk.wikipedia.org/wiki/Планування).
2. Пометун О. та ін. (2008). Навчаємо по-іншому. *Проект ТАСІС*. Умань-Київ: Вид-во «Геопринт». С. 14-15. 94 с.
3. Ростока М. Л. (2015). Технологія ситуативного моделювання у викладанні облікових дисциплін в навчальних закладах системи професійної освіти. *Наук.-метод. забезпечення проф. освіти і навчання*. м. Київ, 26.03.2015. С. 147-149. Т. 1. URL : https://lib.iitta.gov.ua/8779/1/Rostoka_tezu_2015_zvitna.pdf.
4. Система планування й організація навчального процесу у ВНЗ. *Педагогіка вищої школи*. URL : <http://www.info-library.com.ua/books-text-4069.html>.
5. Чепіль М. М., (2012). Педагогічні технології : навч. посіб. / М. М. Чепіль, Н. З. Дудник. Київ, Академвидав, 224 с.
6. Шеннон О'Коннелл (2017) Посібник для тренера: як підготувати та провести тренінг, що матиме вплив. [Шеннон О'Коннелл, Абдул Салам Медені]. URL: <https://www.ndi.org/sites/default/files/Manual%20for%20trainers.pdf>.